

PROF. DR. ENSAR ASLAN İLE RÖPORTAJ*

An Interview with Prof. Dr. Ensar Aslan

Öznur CEYLAN**

Öznur Ceylan: Hocam ilk önce şunu sormak istiyorum: Soyunuz nereye dayanıyor?

Ensar Aslan: Aile olarak Karşlıyız. Arpaçay ilçesinin Akçalar köyünde hâlâ çok geniş arazilerimiz ve yaylalarımız bulunmaktadır. Dedelerim 1828 yılında Kafkaslardan Anadolu'ya gelerek eski adı Keçebörk olan Akçalar köyüne yerleşmişlerdir. Ailem köyümüzde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşır. Dedelerim, Kars'ın 1878 yılında Ruslar tarafından işgali ile 1918 yılına kadar tutsak yaşamış, esaretten ve Ermeni zulmünden kaçıp yıllarca sürgün hayatı yaşamışlardır.

Ö. C.: Anne ve babanızın mesleği nedir? Kaç kardeşsiniz, kardeşlerinizi mesleği nedir?

E. A.: Tek anne babadan on iki kardeşim olmuş. Hâlen yaşayan üç erkek ve üç kız kardeşiz. En büyük kardeşim köyümüzde çocukları ile arazilerimizi ekip biçmektedirler. Benden küçük erkek kardeşim Ankara'da arkeolog. Kız kardeşlerim evli olarak Ankara ve İzmir'de yaşamaktadırlar.

Ö. C.: Hangi liseden mezunsunuz? Özellikle lise yıllarında özendiğiniz veya etkilendiğiniz hocalarınız oldu mu?

E. A.: İlkokulu kendi köyümüz olan Akçalar ilkokulunda, ortaokulu Arpaçay'da okudum. Kars Alparslan

Lisesi'ni bitirdim. Lise ve ortaokul yıllarında edebiyata, okumaya ve yazmaya merakım vardı. Ortaokul ve lise yıllarında Türk ve Dünya klasiklerinin birçoğunu okuduğumu söyleyebilirim. Lise birinci sınıfta lisede açılan kompozisyon yarışmasında birinci olmuş ve ödül olarak Erksine Calvel'in "Tütün Yolu" adlı romanını almıştım. Lise son sınıfta Kars'ta bulunan Malakanların Rusya'ya göçmesiyle çalıştırılmayan un değirmenlerinin durumu ile ilgili yazdığım bir yazının Kars'taki günlük bir gazetede yayınlanması öğretmenlerimin dikkatini çekmiş ve benimle yakından ilgilenmiş, okumam gereken kitaplar konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardı.

Ö. C.: Eşinizin mesleği nedir? İki çocuğunuzun olduğunu biliyoruz; cinsiyetleri, eğitim durumları ve medeni hâlleri hakkında bilgi verir misiniz?

E. A.: Eşim çalışmıyor, ev hanımıdır. Oğlum Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, bugünlerde Kamu Yönetimi profesörü olarak atandı (2013). Hâlen Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Müdürü olarak çalışmakta evli ve sekiz yaşında bir oğlu var. Kızım evli, Ticaret Hukuku alanında Yardımcı Doçent. O da Ankara'da Polis Akademisinde Ceza Adaleti Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapmakta.

* Öznur Ceylan'ın Mayıs 2013'te yaptığı bu röportaj, Salahaddin Bekki tarafından hocayla görüşülüp gözden geçirilerek yayına hazırlanmıştır.

** Ahi Evran Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunu

Ö. C.:Bu mesleği kendi isteğinizle mi tercih ettiniz yoksa ailenizin baskısıyla mı?

E. A.:Tabii ki edebiyata karşı olan ilgim nedeniyle edebiyatı seçtim.

Ö. C.:Kars, edebiyatımız ve yetiştirdiği âşıklar açısından önemli bir yere sahiptir. Edebiyata yönelmenizde bunun bir etkisi oldu mu? Ne gibi?

E. A.:Halk edebiyatına yönelmenin ilginç bir öyküsü var, anlatayım: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olduk, arkadaşlarımızla birlikte vedalaşmak üzere hocalarımızı ziyaret ediyorduk. Tabii herkes sevdiği yakın bulduğu hocalarına gidiyordu. Ben o sırada bölüm başkanımız olan edebiyatçı merhum Prof. Dr. Selahattin Olcay'ın elini öpmek için odasına gittim. Dedi Ensar, babanın ekonomik durumunun çok iyi olduğunu biliyorum. Belki baban sana izin vermez. Halk edebiyatında boş bir kadromuz var. Bir asistan alacağız, on beş gün sonra yabancı dil, daha sonra da bilim sınavı var, gel sınava gir. Kars halk edebiyatı ve özellikle âşık edebiyatı bakımından çok zengin bir yöredir, senin olmanı istiyorum. Sınıfımızda benden daha çalışkan, not durumu daha iyi olan arkadaşlar olmasına rağmen kendisi de edebiyat profesörü olan hocamın beni seçmesinin nedeni yetiştiğim yörenin halk edebiyatı ve halk bilimi bakımından canlılığını koruyan bir bölge olmasıydı. Lise birinci sınıfta İngilizceden bütünlemeye kalmış ve bütün yaz tatilinde İngilizce çalışarak İngilizceyi halletmiştim. Bu nedenle İngilizcem iyi idi. Yabancı dili geçtikten sonra, halk edebiyatı bilim sınavında da başarılı oldum ve 1971

yılında Halk Edebiyatı Asistanlığı kadrosuna atandım. Biraz tesadüfen de olsa çok isabetli olduğu düşüncesindedim. Çünkü benim yaşam tarzım yaşadığım ortam bu alana çok uygundu. Başarılı olmamın nedeni de bu yaşam ve ortam uygunluğudur. Çünkü ben on iki yaşlarımdan itibaren babamın elinden tutar âşık meclislerine giderdim. Köy odalarında savaş öyküleri ve kahramanlık destanları inleyerek yetiştim. Doğu Anadolu coğrafyasında âşıkların anlattığı hikâye ve türler çocukluğumdan beri belleğime işlenmiş gibiydi. Doğu Anadolu'da canlılığını koruyan geleneksel sözlü halk kültürünün derlenmesi ve değerlendirilmesi için Atatürk Üniversitesinde Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı çalışmalarının bilimsel yöntemlerle yapılması gerekirdi. Daha sonraki yıllarda dünya devletlerinin bu alandaki çalışmalarını tamamlayıp arşivledikleri ve bunlardan sonuçlar çıkararak, çeşitli alanlarda uyguladıklarını öğrendik.

Ö. C.:Doktora tezinizde sizi Çıldırlı Âşık Şenlik'e yönelten sebepler nelerdir?

E. A.:Benim yetişmemde Atatürk Üniversitesinin ve belli hocalarımın önemli bir yeri vardır. Asistanlığa başladıktan sonra, hocam Prof. Dr. Selahattin Olcay tarafından doktora yapmak üzere, o sırada Türkiye'nin tek halk edebiyatı profesörü ve Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olan Prof. Dr. Şükrü Elçin'in yanına gönderdi. Doktora çalışmamın konusunu hocam Prof. Dr. Şükrü Elçin'le birlikte tespit ettik. Yöreden olmam ve üzerinde çalışmam gerektiğine birlikte karar verdik. O dönemde Türkiye'de halk edebiyatı

daha yeni tanınıp üniversitelerde okutulmaya başlanmıştı. Elimizde metot ve yöntem bakımından daha önce yapılmış örnek bir çalışma yoktu. Bu nedenle Çıldırlı Âşık Şenlik'in bu alanda yapılmış ilk çalışma olduğunu söyleyebiliriz.

Ö. C.:Hocam 18 ay Amerika Birleşik Devletleri'nde görevlendirildiniz. Indiana ve Chicago Üniversitelerinde alanınızla ilgili araştırma ve incelemeler yaptınız. O çalışma sürecinden bahseder misiniz?

E. A.:Doktora çalışmam bittikten sonra görgü, bilgi arttırmak ve yabancı dil öğrenmek üzere 18 ay süreyle Amerika Birleşik Devletleri'nin Indiana Üniversitesinde görev yapan Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün yanına gönderildim. Üniversitenin açmış olduğu İngilizce kurslarına katıldım. Indiana Üniversitesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve dünyanın en önemli Halk Bilimi Profesörlerinden olan Prof. Dr. Richard Dorson gibi hocalardan halk bilimi metot ve araştırma yöntemi derslerini aldım. Prof. Dr. Başgöz'ün ders ve seminerlerini izledim.

Ö. C.:Anadolu'da yaptığınız derlemelerde özellikle Arpaçay köylerinden yaptığınız derlemelerde karşılaştığınız ilginç ve gülünç olaylar oldu mu? Aklınızda kalan bir anınızı anlatır mısınız?

E. A.:1975 yılında Ruslarla ortaklı bir baraj yapımına karar verilmişti. Adı bizim Arpaçay, Rusların Ahurjan Barajı dediği barajın yapımı nedeniyle bizim Arpaçay ilçesine bağlı yedi köy ve arazileri baraj gölünün altında kalacaktı. Türk Dil Kurumu baraj nedeniyle kalkacak köylerin halk bilimi ve

halk edebiyatı ürünlerinin kaybolması için Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile bir proje sözleşmesi yapmıştı. Projeye göre kaldırılacak yedi köyün sözlü kültür ürünleri Edebiyat Fakültesi Dekanlığı tarafından derlenip toplanarak yayınlanacaktı. Gerçekten Türk geleneksel sözlü halk kültürü açısından çok büyük ve önemli bir proje idi. Bildiğiniz gibi derleme yaparken o yöreyi iyi bilip yaşantısını, kültürünü iyi tanımak gerekir. Projede Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Selahattin Olcay, Dr. Ahmet Bican Ercilasun ve ben vardık. Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Selahattin Olcay beni çağırarak proje hakkında bilgi verdi ve hadi oğlum tam sana göre bir görev, derleme için altı ay süren var, göster kendini diyerek şoförlü bir Williys Jeep, iki Grundig marka makaralı teyp ve elli kaset vererek yola saldı. Şoförün gündeliği ve benzin parası ayrıca hesaplandı. Asistan Ensar'a bir şey yok. Nasıl olsa babamın kapısında sürüleri vardı, zaten o yörede babamın çok dostu ahabası vardı. Akşam köyüne döner yer, içer, yatarsın. Rahmetli hocam zaten eserin önsözünde de belirmişti; "Derlemelerin tamamını Asistan Ensar Aslan yaptı kendisi o yöredendir..." Kitaplarımın birisini: "Muhterem hocam büyük insan merhum Prof. Dr. Selahattin Olcay'ın aziz hatırasına" sözleriyle ithaf ettiğim, değil bir kitabım bütün akademik hayatımı borçlu olduğum üstün insan, mekânın cennet, ruhun şâd olsun. Çıldır Arpaçay yörelerinde derleme yaptığım sıralarda çok ilginç olaylar yaşadım. Bir defasında âşıklardan kaybolmak üzere olan âşık makamlarını derlemek için köy köy dolaşıyordum. Çünkü kaybol-

mak üzere olan ve az çok ustanın bildiği âşık makamlarını en iyi ve en doğru bilenlerden almaya çalışıyordum. Azeri ağzı “Atüstü” adlı makamını derlemek istiyordum, sordum sorduğum. Bu makamı en iyi bilip söyleyen kişinin Dağköylü “Oruç Usta” olduğunu öğrendim. Dağköy gerçekten dağlarda ve derelerden geçilerek gidilen bir köy. Birkaç kez tehlike atlatarak köye vardık. İyi türkü söyleyen Oruç Usta’yı sorduk, yaylaya gittiğini söylediler, yaylanın nerde olduğunu sorduk. Hacı Galo denilen dağda olduğunu söylediler. Dağ yolundan otuz kilometre daha gidecektik. Yola devam etmeye karar verdik. Hacı Galo Dağı’na çıkacaktık. Dağ yolunda iki saat daha ilerledikten sonra yaylalara vardık. Oruç Usta’yı görünce hazine bulmuş gibi sevindik. Tek göz odalı, duvarlar sıvasız, üzeri yassı sal taşlarla kaplı bir yayla evinde oturduk. Oruç Usta satsız söylüyordu. Halk arasında “elini kulağına atıp söyleyen” tiplerdendi. Ben Grundig makaralı teybimi hazırlamaya başladım. Hayır, olamaz teyp çalışmıyordu. Pilleri çıkardım ters yüz ettim, yenilerini taktım. Hayır, çalışmıyordu, salladım, uğraştım, ne yaptırıyorsa olmadı. Hassas cihaz dağ yollarındaki sarsıntıya dayanamamıştı. Yapacak bir şey yoktu. Dağda usta, tamirci bulmak olanaksızdı. Oruç Usta da hâlimize çok acıyıp üzüldü. Yarın Arpaçay ilçesinde buluşmak üzere ayrıldık, ikinci gün ilçede bir usta bulup teybin onarımını yaptırdık. Oruç Usta ile buluştuk ve o eşsiz sesinden “Atüstü” makamını söyleyip derledik. İlk asistanlığım döneminde bir derleme sırasında Arpaçay Sosgertli “Ozanı” mahlaslı ünlü âşık Mehmet Usta’dan türkü derliyordum.

Mehmet Usta, sözleri ve makamı Azerbaycanlı ünlü Âşık Elesker’e ait olan “Sarı Köynek” adlı türküsünü yine Elesker’in okuduğu makamla okudu. Ancak türkünün sonunda kendi mahlasını söyledi. Yani âşıkların deyimi ile kendisine tapıştı. Türkü bittikten sonra biraz da utanarak usta bu Âşık Elesker’in türküsü değil mi diyen de! Âzeri ağzıyla evet balam doğru Gökçeli Elesker’in türküsüdür. Men seni sınadım, dedim baham iyi yetişif misen? Aferin tamamsan!

Ö. C.: Bir bilim insanı olarak son dönem projelerinizden, yaptıklarınızdan ve gerçekleştirmeyi düşündüklerinizden söz eder misiniz?

E. A.: Sizlerin de derslerinizde gördüğünüz gibi, halk bilimi ve halk edebiyatı, gerçekten uçsuz bucaksız bir bilim alanı, yani ne başlangıcı ne sınırları ne de sonu belli. Ayrıca derleme araştırma ve sonuçlara varma bakımından sosyal bilimlerin hemen her dalı ile yan yana ve iç içe yürüyen bir alan. İleride bir bölüm olarak öğrencilerimizle birlikte bir proje ile kendi bulduğumuz yörenin yani Kırşehir’in halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerini derleyip arşivlemeyi düşünüyoruz. Ayrıca âşık edebiyatı geleneğinin devam edebilmesi için bu geleneğin mensuplarının yani âşıkların neler yapması gerektiği; eski ustaların bir anlamda klasikleşmiş türkülü halk hikâyelerini tam öğrenme, meclis ve toplantılarda halk hikâyesi anlatma kural ve kaide-leri, çırak yetiştirme, makam öğrenme, âşık türkülerini makamla okuma gibi mesleki bilgileri içeren bir kitabın hazırlığını yapıyorum. Zira bu olağanüstü gelenek giderek kaybolmak üzere. Bir noktada âşıkların bilgilerini

ve ilham kaynaklarını yönlendirmek istiyorum.

Ö. C.:Bugün üniversitelerdeki halk bilimi/halk edebiyatı çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

E. A.:Dünya devletlerinde folklor çalışmaları 19. yüzyılda başlamış ve 20. yüzyılda derleme faaliyetlerinden inceleme ve sonuçlar çıkarılmaya başlanmıştır. Çıkarılan sonuçlar sosyal ve kültürel alanlarında uygulanmaya başlanmıştır. Tiyatro, roman ve öykü gibi çağdaş edebiyat yapıtlarında destan ve masallardan yararlanılmıştır. Halk müziği ezgilerinden senfonik orkestralar besteleniyor. Kitap ve sinema filmi olarak en çok okunan Harry Potter ve Yüzüklerin Efendisi eserleri birer masal metnidir. Ülkemizde ise bazı konularda henüz derleme çalışmaları tamamlanamadı. Ancak son dönemlerde üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı dersleri verilmekte, derleme ve araştırmalar yapılmaktadır.

Ö. C.:Halk bilimi ve halk edebiyatı alanında çalışan günümüz araştırmacılarına deneyim ve birikimlerinizden hareketle bir tavsiyeniz var mı?

E. A.:Ülkemizin halk bilimi ve halk edebiyatı hazinesi olduğunu bilmeliyiz. Her konuda oldukça bol malzeme vardır. Bu malzemelerin bilimsel yöntem ve metotlarla araştırılıp incelenerek çağdaş yapıtların kullanımına sunulmalıdır. Halk hikâyeleri ve Türk destanları ile ilgili bilimsel metot ve yöntemlerle olumlu araştırma ve incelemeler yapılmaktadır. Avrupa devletlerinden çok geç başlanmasına karşın yine de 1970 yıllarından beri ülkemizde yapılan halk bilimi çalış-

maları sayı ve kalite bakımından oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Ülkemizde bilimsel kuruluşların yani üniversitelerin ve onlara destek olan kuruluşların en büyük eksiklikleri bilimsel araştırma fonlarının yaratılmamış veya gereği kadar desteklenmemiş olmasıdır. Örneğin halk bilimi veya halk edebiyatı alanında çalışma yapacakların bu fonlarla desteklenip teşvik edilmesi gerekir. Ayrıca özellikle halk bilimi çalışmaları ekip çalışması olmalı, bunun içinde devlet desteği gerekir. Yapılacak araştırma projeleri fonlarla desteklenmelidir. Yeni nesil halk edebiyatı ve halkbilimcilerin her ülkenin ürününün, masalının, hikâyesinin, efsanesinin özelliklerinin ayrı olduğunu bilmeli ona göre araştırma yapmalıdırlar. Örneğin; hiçbir ülkede bulunmayan âşık edebiyatı ve ürünleri. Bu ürünler için yeni araştırma ve inceleme yöntemleri geliştirmeliyiz. Bu da gelişen yeni teknolojilerle yeni nesillerin işi, görevi olmalıdır.

Ö. C.:Hocam son olarak şimdi bir meslek seçme hakkınız olsaydı şimdiki mesleğinizi seçer miydiniz?

E. A.:Ben mesleğimi ve özellikle halk edebiyatı bilim dalını çok severek yapıyorum. Evet, yeni bir meslek seçecek olsam yine bu mesleği seçerdim. Televizyonlarda iki türkü söyleyip benim bir aylık hatta yıllık kazancımı kazanan veya iyi topa vurup milyon dolarlar kazanan kimselerden olmak istemem. Bir genç adama kültürümüzü öz değerlerimizi öğretmenin, tanıtanın tadı, keyfi parayla pulla ölçülemez.

Ö. C.:Bana zaman ayırıp sorularımı cevapladığınız için çok teşekkür ediyorum hocam.